

UNIVERZITET U BEOGRADU
SAOBRAĆAJNI FAKULTET

ELEKTROTEHNIKA

- ŠKOLSKA 2025/2026 -

1. “ELEKTROSTATIKA”

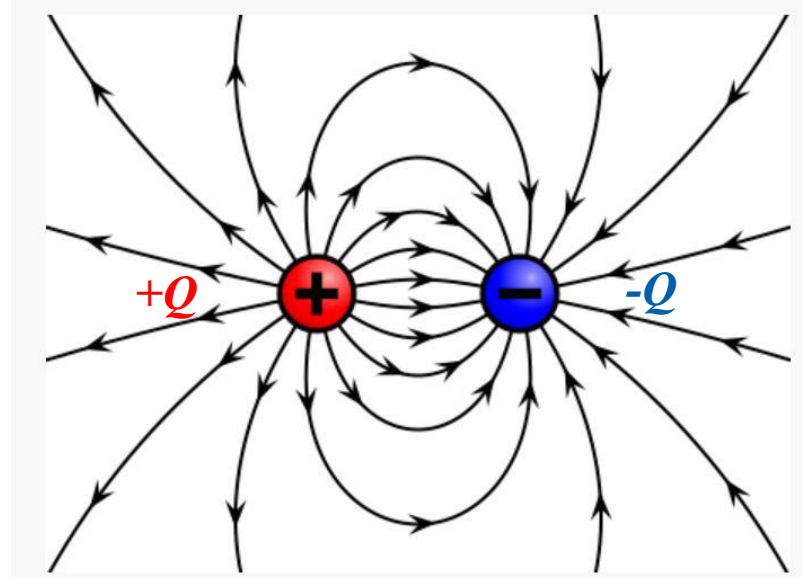
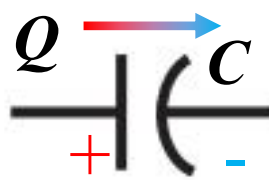
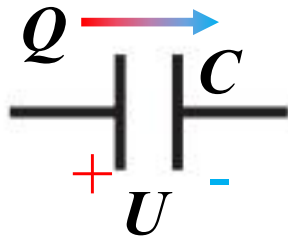
- KONDENZATORI -

KONDENZATOR

- Kondenzator se sastoji iz dve provodne ploče naelektrisanе suprotnom količinom naelektrisanja, koje su razdvojene dielektrikom.
- Osnovna osobina je da skladišti energiju električnog polja. Osnovni parametar kondenzatora je kapacitivnost (kapacitet):

$$C = Q/U \text{ (=konstanta!)}$$

- Q je naelektrisanje elektroda, a U napon između njih.
- Jedinica za kapacitivnost je Farad [F].
- Oznake u šemi:

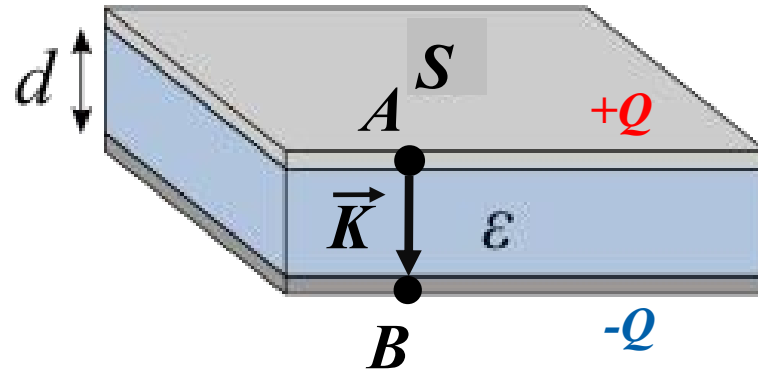

Usaglašeni referentni smer:

smer dotoka “zamišljenog pozitivnog naelektrisanja” je ka (+) ploči, a isto toliko pozitivno naelektrisanje odlazi sa (-) ploče i ona postaje negativna.

KAPACITIVNOST PLOČASTOG KONDENZATORA

$$C = \frac{\epsilon S}{d}$$

- Polje između ploča kondenzatora:

$$K = K_{(+Q)} - K_{(-Q)} = 2K_{(+Q)} = \frac{\sigma}{\epsilon} = \frac{Q}{\epsilon S}$$

- A napon između tačaka A (na pozitivnoj ploči) i B (na negativnoj ploči):

$$U = U_{AB} = \int_A^B \vec{K} \cdot d\vec{l} = \vec{K} \cdot \overrightarrow{AB} = Kd = \frac{Qd}{\epsilon S}$$

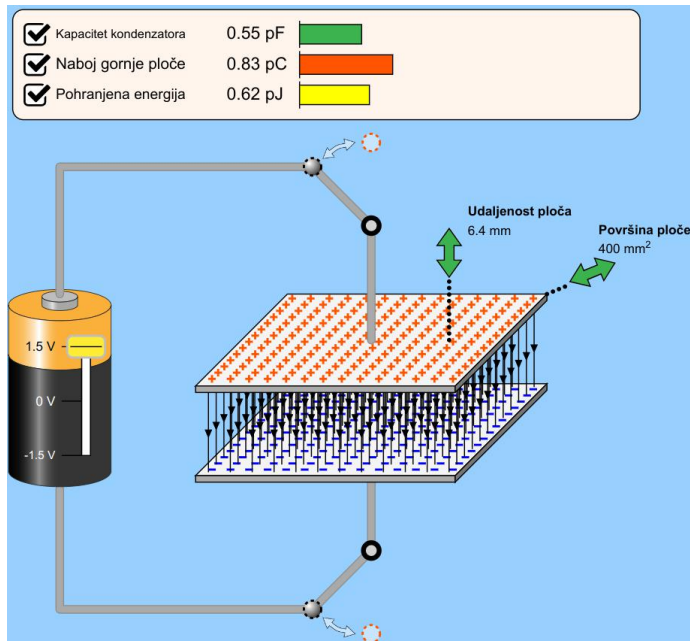
- Tada je kapacitivnost pločastog kondenzatora:

$$C = \frac{Q}{U} = \frac{Q}{\frac{Qd}{\epsilon S}} = \frac{\epsilon S}{d}$$

PUNJENJE KONDENZATORA

- Da bi se kondenzator opteretio neophodno je da postoji generator (baterija) koja će sa jedne electrode “čupati” elektrone i prebacivati ih na drugu elektrodu savlađujući pritom sile električnog polja koje su suprotnog znaka.
- Rad koji se tom prilikom izvršio akumuliran je u vidu energije elektrostatičkog polja $W=A$:

$$dW = u dq = \frac{q}{C} dq$$
$$W = \int_0^Q \frac{q dq}{C} = \frac{1}{2C} q^2 \Big|_0^Q = \frac{Q^2}{2C} = \frac{CU^2}{2} = \frac{QU}{2}$$

https://phet.colorado.edu/sims/html/capacitor-lab-basics/latest/capacitor-lab-basics_hr.html

REALNO PUNJENJE KONDENZATORA

5

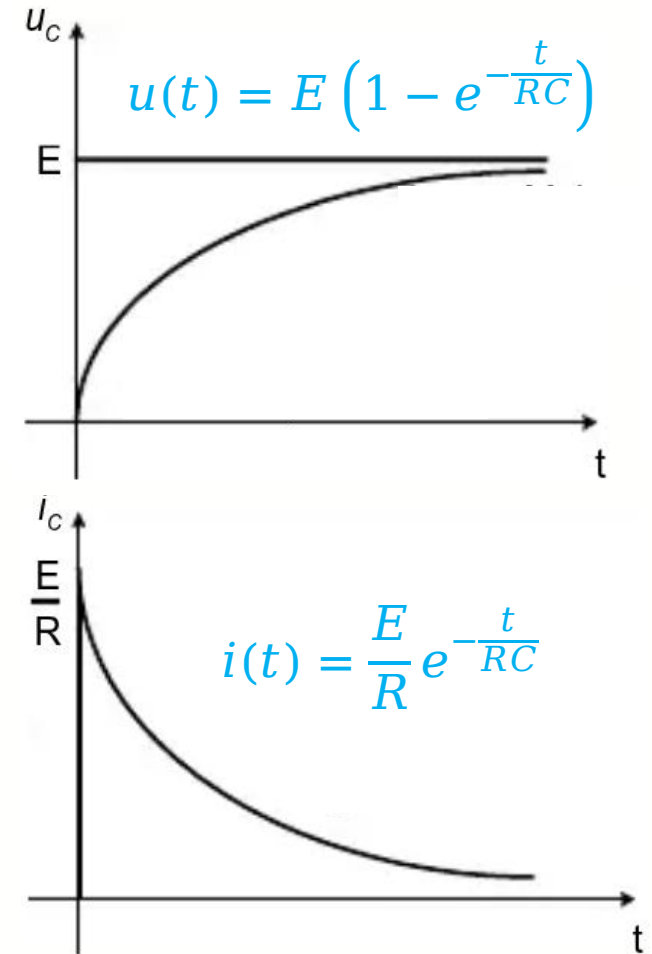
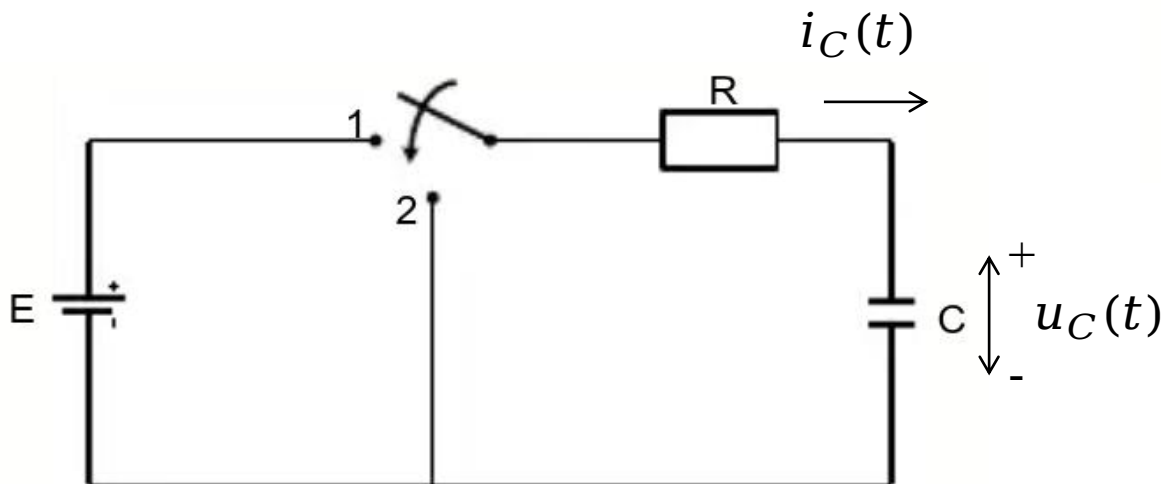
- Prekidač se prebaci u položaj (1).
- Kroz kondenzator protiču naelektrisanja koja daju struju:

$$i_C(t) = \frac{dq(t)}{dt} = C \frac{du_C(t)}{dt}$$

- Napon kondenzatora raste po eksponencijalnom zakonu:

$$u(t) = E \left(1 - e^{-\frac{t}{RC}}\right)$$

- Vremenska konstanta punjenja: $\tau = RC$.

Parametar R je otpornost i modeluje energetske gubitke

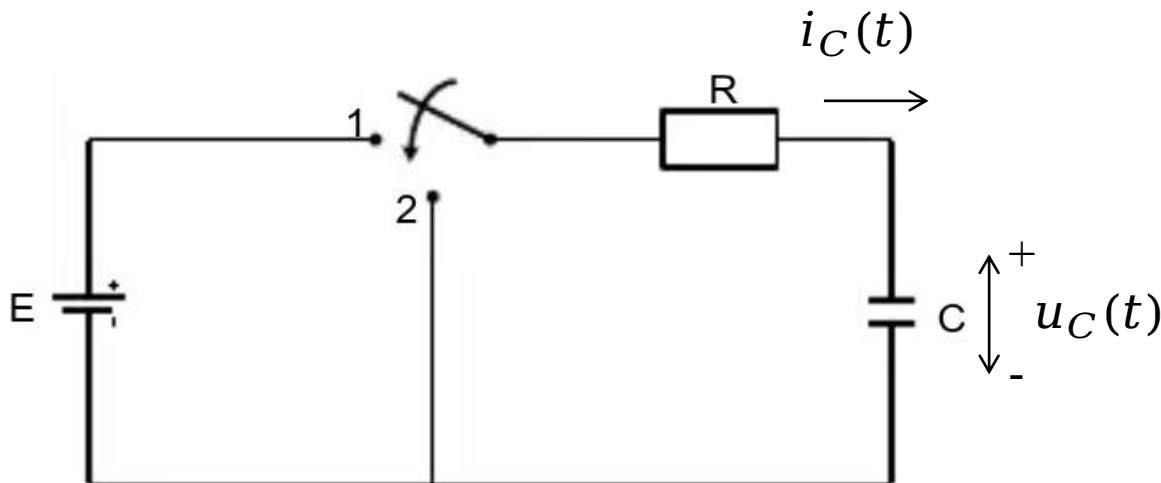
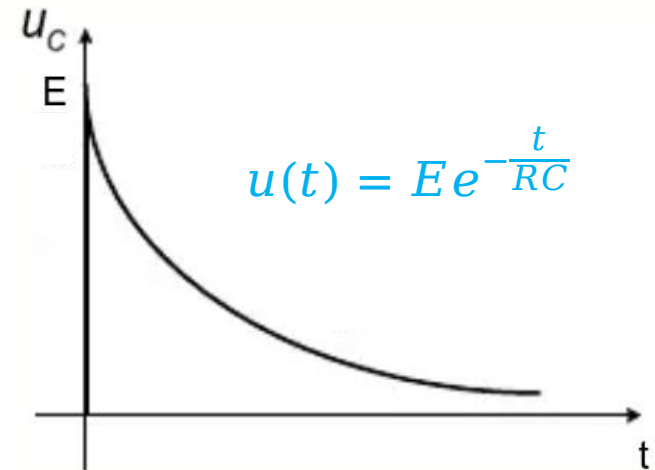
REALNO PRAŽNJENJE KONDENZATORA

- Prekidač se prebaci u položaj (2).
- Kondenzator se prazni i napon kondenzatora opada po eksponencijalnom zakonu:

$$u(t) = E e^{-\frac{t}{RC}}$$

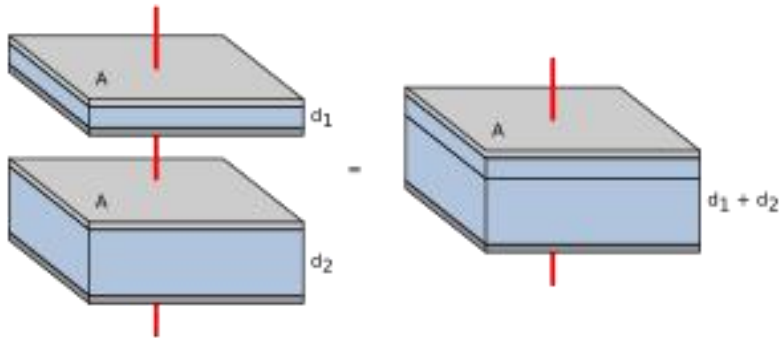
- Vremenska konstanta pražnjenja je u ovom slučaju ista kao i za punjenje: $\tau = RC$.
- Protok naelektrisanja (struja) je suprotnog smera tokom pražnjenja kondenzatora:

$$i(t) = -\frac{E}{R} e^{-\frac{t}{RC}}$$

Parametar R je otpornost i modeluje energetske gubitke

REDNA VEZA KONDENZATORA

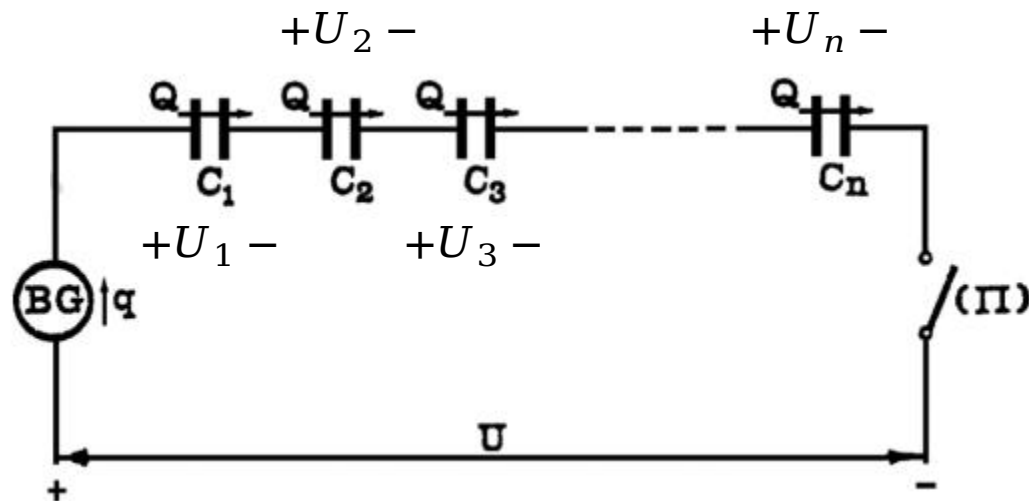

- Za ekvivalentni kondenzator važi:

$$U = \frac{1}{C_e} Q$$

- Ekvivalentna kapacitivnost je:

$$\frac{1}{C_e} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots + \frac{1}{C_n}$$

REDNA VEZA KONDENZATORA (IZVOĐENJE)

- Kroz sve kondenzatore je proteklo isto naelektrisanje:

$$q = Q_1 = Q_2 = \dots = Q_n = Q$$

- Napon na krajevima serijske veze kondenzatora je:

$$U_{(+)(-)} = \int_{(+)}^{(-)} \vec{K} \, d\vec{l}$$

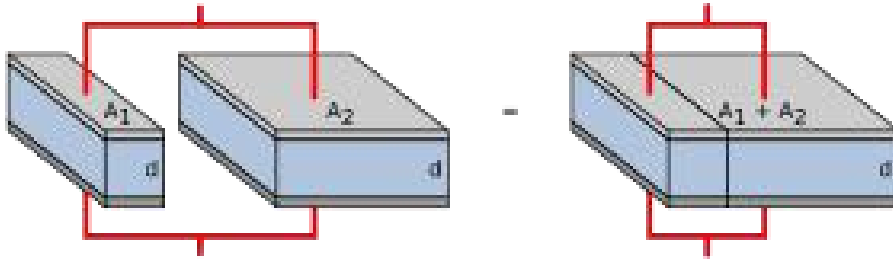
- Elektrčno polje K jednako je nuli (zanemarljivo je malo) u provodnicima (žicama koje povezuju elemente kola na slici), kao i u balističkom galvanometru (BG) i prekidaču, pa je:

$$U = U_1 + U_2 + \dots + U_n$$

$$U = \frac{Q_1}{C_1} + \frac{Q_2}{C_2} + \dots + \frac{Q_n}{C_n}$$

$$U = \left(\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots + \frac{1}{C_n} \right) Q$$

PARALELNA VEZA KONDENZATORA

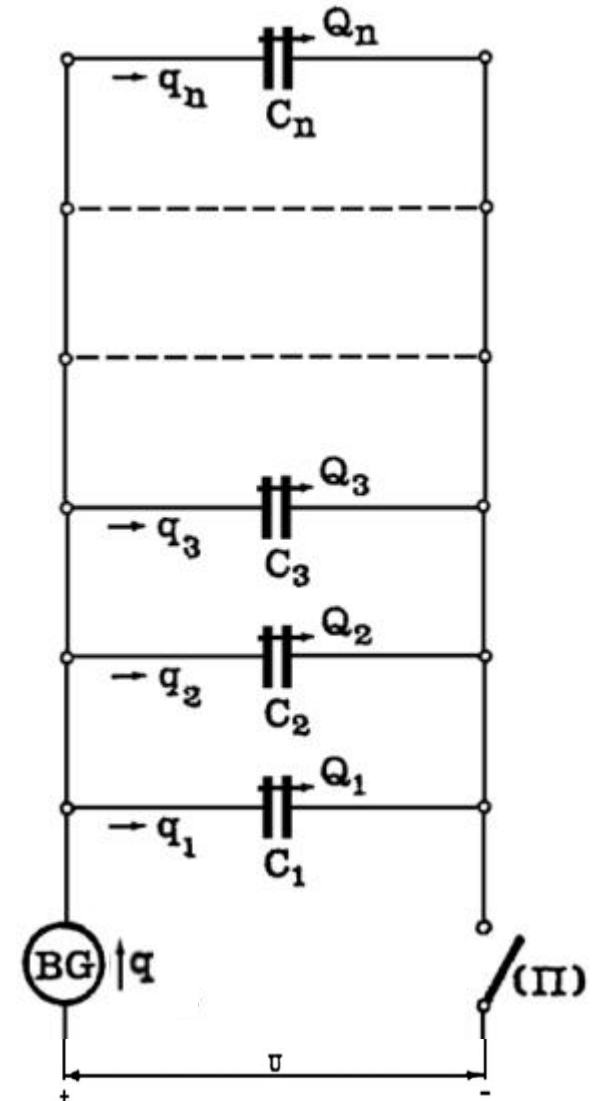

- Za ekvivalentni kondenzator važi:

$$Q = C_e U$$

- Ekvivalentna kapacitivnost je:

$$C_e = C_1 + C_2 + \dots + C_n$$

PARALELNA VEZA KONDENZATORA (IZVOĐENJE)

- Naelektrisanje proteklo kroz BG je:

$$q = q_1 + q_2 + \dots + q_n$$

- Ako su kondenzatori bili neopterećeni pre zatvaranja prekidača, tada je opterećenje ekvivalentnog kondenzatora ($q=Q, q_1=Q_1, \dots$):

$$Q = Q_1 + Q_2 + \dots + Q_n$$

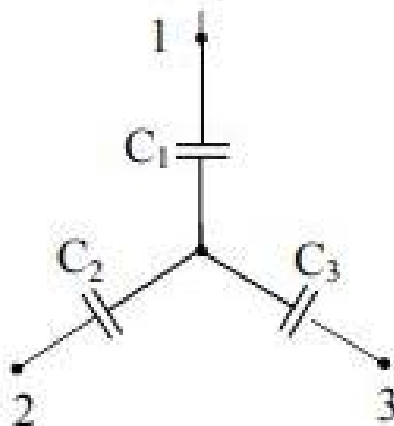
$$Q = C_1 U_1 + C_2 U_2 + \dots + C_n U_n$$

- Na svim kondenzatorima je isti napon U pa je:

$$Q = (C_1 + C_2 + \dots + C_n)U$$

TRANSFORMACIJA: TROUGAO $\Leftrightarrow$ ZVEZDA

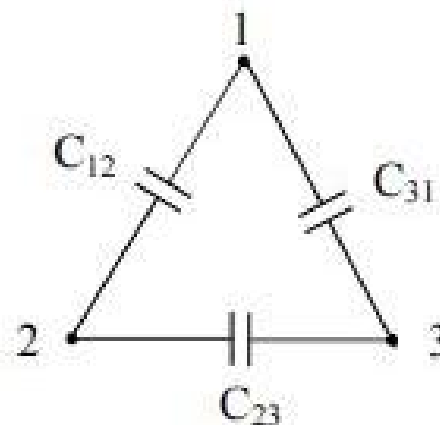
- Ukoliko ne postoje redne i paralelne veze, tada treba potražiti truglove ili zvezde i izvršiti transformaciju zvezde u trougao ili obrnuto!

$$C_1 = C_{12} + C_{31} + \frac{C_{12}C_{31}}{C_{23}}$$

$$C_2 = C_{12} + C_{23} + \frac{C_{12}C_{23}}{C_{31}}$$

$$C_3 = C_{23} + C_{31} + \frac{C_{23}C_{31}}{C_{12}}$$

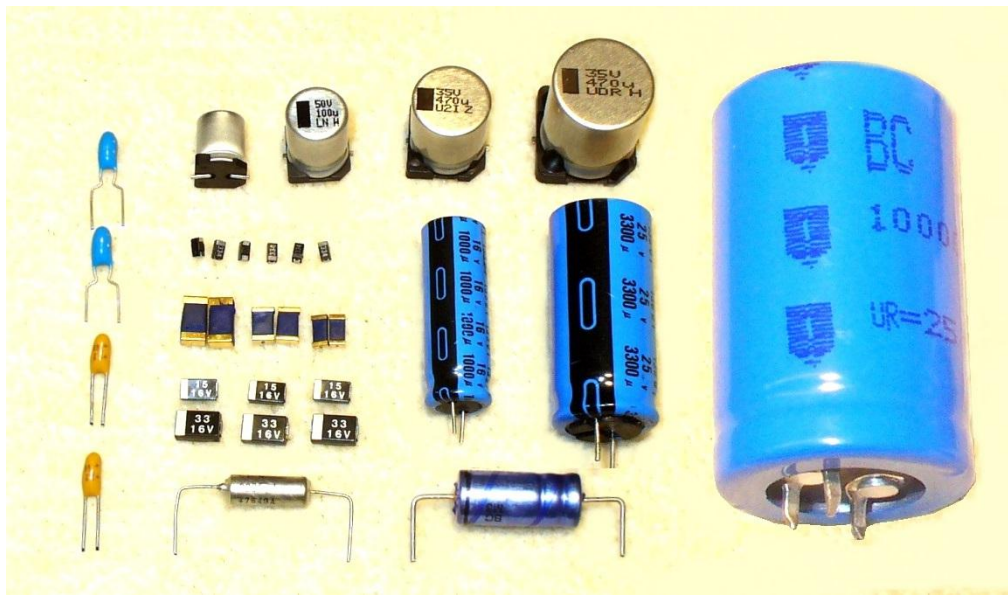

$$C_{12} = \frac{C_1C_2}{C_1 + C_2 + C_3}$$

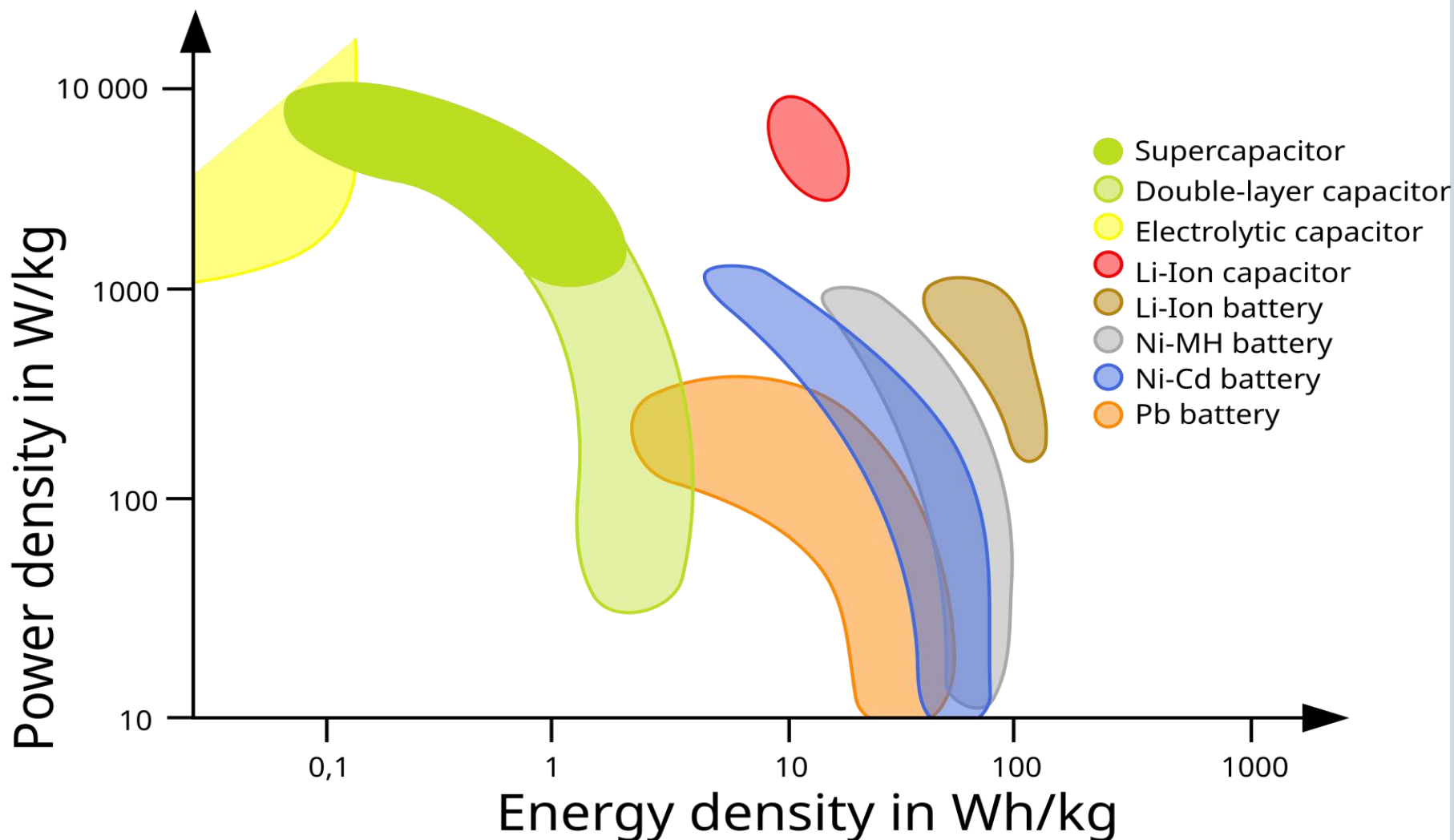
$$C_{23} = \frac{C_2C_3}{C_1 + C_2 + C_3}$$

$$C_{31} = \frac{C_3C_1}{C_1 + C_2 + C_3}$$

- U analognoj elektronici za konstrukciju kola za filtriranje komunikacionih signala, ...
- U digitalnoj elektronici za DRAM memorije, ...
- U energetskej elektronici i energetici za konstrukciju energetskih pretvarača, popravku faktora snage, privremena napajanja (engl. UPS - *Uninterruptible Power Supply*), ...
- Kod električnih vozila gde se zahteva vrlo brzo punjenje i pražnjenje (isporuka velike energije u kratkom intervalu tj. velika snaga) koje ne mogu da obezbede barerije -> superkondenzatori.

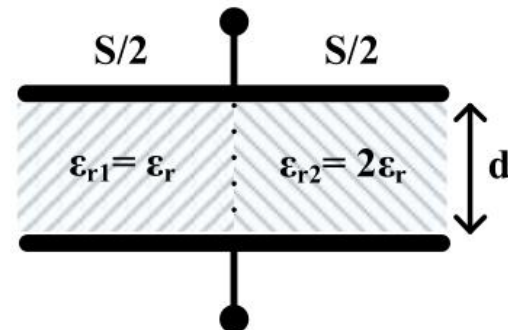

- Baterije mogu da proizvedu više energije za iste dimenzije, kondenzatori mogu brže da je isporuče (veća je snaga $P=dW/dt$).

- ... videti primere sa teorijskih ispita ...

1. (6 poena) Pločasti kondenzator se sastoji iz dve horizontalne paralelne ploče površine S koje se nalaze na rastojanju d . Između ploča se nalazi dvoslojni dielektrik koji deli kondenzator vertikalno na dva jednaka dela kao na slici. Relativna dielektrična konstanta dielektrika u levoj polovini kondenzatora je $\epsilon_{r1} = \epsilon_r$, a u desnoj $\epsilon_{r2} = 2\epsilon_r$. Izračunati kapacitivnost ovog kondenzatora, ako su poznati parametri: S , d i ϵ_r .

- Šta bi bilo da je dielektrik podeljen horizontalno na dva jednaka dela?

2. Kondenzator C sastoji se od dve paralelne ploče oblika pravougaonika stranica $a = 5 \text{ cm}$ i $b = 20 \text{ cm}$ i rastojanja između ploča $d = 0.01 \text{ mm}$. Poznato je da je kapacitivnost kondenzatora $C = 100 \text{ nF}$ i da je napon između ploča kondenzatora $U = 10 \text{ V}$.

a) Odrediti količinu naelektrisanja Q kojom je opterećen kondenzator i elektrostatičku energiju kondenzatora W_c . **(2 poena)**

b) Odrediti dielektričnu konstantu ϵ i električno polje K u dielektriku kondenzatora. **(4 poena)**

2. Pločasti kondenzator je priključen na idealni naponski generator i pri tome je poznato da energija elektrostatičkog polja kondenzatora iznosi W_C . Ako je kondenzator sve vreme priključen na generator, odrediti energiju kondenzatora kada se rastojanje između ploča poveća za 50%. **(6 poena)**

2. Pločasti kondenzator je priključen na idealni naponski generator i pri tome je poznato da energija elektrostatičkog polja kondenzatora iznosi $W_{C1} = 1 \text{ mJ}$. Kondenzator se zatim **isključi sa generatora** i rastojanje između ploča kondenzatora se poveća za 100%. Odrediti novu vrednost energije kondenzatora W_{C2} . **(6 poena)**

- ... videti primere sa teorijskih ispita ...

2. (6 poena) Deset identičnih kondenzatora, kapacitivnosti C , vezani su redno i priključeni na generator elektromotorne sile E . Odrediti energiju svakog pojedinačnog kondenzatora W_C i energiju cele grupe W_{C10} . Pre povezivanja, kondenzatori su bili neopterećeni.

2. (6 poena) Dvadeset identičnih kondenzatora, kapacitivnosti C , vezani su paralelno i priključeni na generator elektromotorne sile E . Odrediti energiju svakog pojedinačnog kondenzatora W_C i energiju cele grupe W_{C20} . Pre povezivanja, kondenzatori su bili neopterećeni.

2. Pločasti kondenzator kapacitivnosti $C=1 \text{ nF}$ je priključen je na napon $U=10 \text{ V}$. Kondenzator se sastoji od kvadratnih ploča stranice 1 cm koje su na međusobnom rastojanju od 1 mm . Odrediti naelektrisanje kondenzatora, dielektričnu konstantu, intenzitet vektora električnog polja i energiju akumuliranu u kondenzatoru i silu kojom se privlače ploče kondenzatora. **(6 poena)**

2. (6 poena) Pločasti kondenzator se sastoji od dve kvadratne ploče stranice 10 cm koje su na međusobnom rastojanju od $100 \text{ }\mu\text{m}$. Kondenzator je priključen na napon $U = 10 \text{ V}$ i pri tome je opterećen naelektrisanjem $Q = 100 \text{ nC}$. Odrediti: 1) kapacitivnost kondenzatora, 2) dielektričnu konstantu, 3) intenzitet vektora električnog polja unutar kondenzatora, 4) energiju akumuliranu u kondenzatoru i 5) silu kojom se privlače ploče kondenzatora.

2. Pločasti kondenzator, kapacitivnosti $C = 5 \text{ mF}$, priključen je na idealni naponski generator i pri tome je poznato da energija elektrostatičkog polja kondenzatora iznosi $W_{C1} = 1 \text{ mJ}$. Odrediti elektromotornu silu generatora. Ako se rastojanje između ploča kondenzatora (sve vreme priključen na generator) poveća dva puta, odrediti novu vrednost energije kondenzatora W_{C2} . **(6 poena)**